

לפרשת ויגש – תשע"ו

"אשמת" המהלכים האלוקיים

אלחי פרישטיק

כאשר יוסף הצדיק נגלה בזהותו האמיתית לאחיו ומפייס אותם, הוא אומר: "ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מكرתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם." יוסף מבין שיש שני סוגי מהלכים שמניעים את העולם: מהלך אנושי ואלוקי. המהלכים קשורים זה לזה ונוגעים זה בזה, כאשר המהלך האנושי הוא השטחי הנראה לעין, והמהלך האלוקי נמצא מאחורי הקלעים ונותן את הכיוון.

למרות זאת, לבן אנוש שני המהלכים האלה צריכים להיות נפרדים. כלומר: אין אדם יכול לעשות מעשה שגוי ולזקוף לזכותו אם תחת התקלה יצא תיקון. אלא הוא צריך לתת את הדין על כוונת המעשה שעיקרה היה רע. להבדיל, מעשה אמיתי במחבל שדקר אדם, פצע אותו- ובזכות אותה דקירה נתגלתה אצלו מחלת הסרטן. האם נוכל לומר שיש לזכות את אותו מחבל על הגילוי שהציל את האיש? ודאי שלא.

על כן קצת קשים לי דברי יוסף לאחיו, שמתעלם ממעשיהם האנושיים, בעודו אומר "כי למחיה שלחני אליכם", וכי זה מסיר את האחריות מעצם מעשה המכירה? לבן אדם אין בחירה?

עיקר התשובה היא שיוסף לא העלים עינו ממעשיהם של אחיו. להיפך, הסבל בתופת מצרים, למרות קבלת המהלך האלוקי הגדול, ודאי גרמה לו לחשוב על חומרת מעשה אחיו ואף חומרת המעשים שלו שהביאו אותו לסיטואציה הזאת. ובפרשת מקץ אנחנו עדים לנסיגות הקשים שיוסף מעמיד את אחיו, הוא ודאי לא עושה זאת מתאוות נקם. הוא רוצה לבדוק דבר אחד: האם התחרטו על מעשיהם בתוך המהלך האנושי? האם הם מספיק אוהבים את אחיהם הקטן, בן הזקונים?

אחרי שהוא נוכח לדעת שאכן יש חרטה וצער אמיתיים וכנים, ואחרי שהוא רואה שאחיו לא יכולים להסתכל לו בעיניים, הוא מדבר איתם בדרך פיוס. הוא משליך את האשמה לכאורה על המהלך האלוקי כי הוא מבין שאת הלקח האמיתי הם כבר למדו. אך אל לנו לחשוב שיוסף הצדיק חשב שלמעשים של אדם אין משמעות עצמית ובחירה חופשית.